

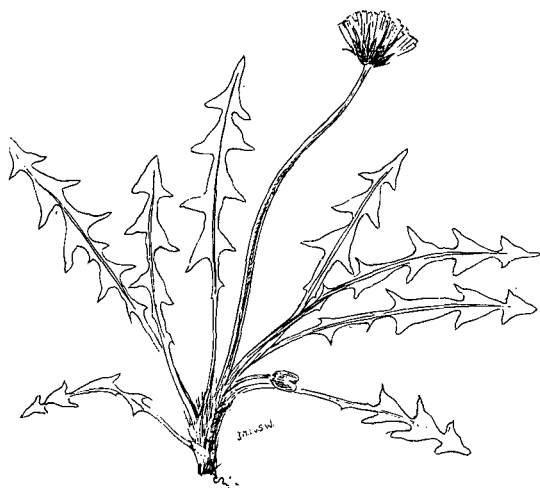
De paardebloem in Nederland

door J. L. van Soest

De paardebloem is in de laatste jaren in Nederland sterk in de aandacht gekomen; deze belangstelling gaat van verschillende kanten uit. Voor de taxonomen en floristen is het zaak de ruim tweehonderd soorten in Nederland behoorlijk uit elkaar te kunnen houden. Voor de oecologen en sociologen is het duidelijk geworden dat deze soorten een belangrijke rol vervullen bij het karakteriseren van vegetaties.

Volgens moderne inzichten onderscheidt men een paar duizend soorten van *Taraxacum* in de wereld, die in vele secties zijn onderverdeeld. Vijf daarvan komen in Nederland voor; vier ervan leveren bij de herkenning weinig moeilijkheden op: de *Obliqua*, de *Erythrosperma*, de *Palustria* en de *Spectabilia*.

In 1975 verscheen een deeltje van de 'Flora Neerlandica', uitgegeven door de Kon. Nederlandse Botanische Vereniging, dat deze vier secties behandelde. In 1977 verscheen in de 'Flora van Nederland' door Heukels-Van Ooststroom 19e druk eveneens een behandeling dezer vier secties. Daarheen kan worden verwezen.

T. nordstedtii Dahlst. (sectie *Spectabilia* Dahlst.),
karaktersoort van zure bodem.

De vijfde sectie, die der *Vulgaria*, levert meer moeilijkheden op. Zij omvat voor Nederland vele soorten, die men slordigerwijs de 'gewone' paardebloem zou kunnen noemen. Het

zijn voor Nederland tegen de tweehonderd onderscheidbare eenheden. Het is een explosie in taxa die in deze sectie heeft plaats gevonden. Hartstochtelijk wordt door A. Hagendijk, H. A. Zevenbergen en ondergetekende in teamverband en met de medewerking van velen in den lande getracht hierin orde te scheppen en inzicht te verkrijgen. Het zal nog wel een paar jaar duren eer dit enigermate gelukt is.

Het was een belangrijke stap in de goede richting te constateren dat veel van deze taxa niet overeenstemden met de zeer vele, die reeds in Scandinavië en Finland e.d. waren beschreven. Het bleek nodig talrijke nieuwe soorten te beschrijven en dit proces is tot op de huidige dag nog gaande, getuige de publicaties hierover in de 'Acta Botanica Neerlandica'.

Deze soorten hebben in het algemeen een tamelijk klein areaal, evenals dat trouwens meestal het geval is met de Scandinavische en Finse vormen.

De studie van *Taraxacum* had in de klassieke periode, die zich voornamelijk in de vorige eeuw afspeelt, een afronding gekregen in de monumentale monografie door H. von Handel-Mazzetti (1907) met een behandeling van 58 soorten over de wereld.

Tegelijk echter ontstonden nieuwe inzichten over de betekenis der soorten. Hoe is de soorten-explosie te verklaren, die zich dan in de twintigste eeuw afspeelde en nog afspeelt?

T. palustre (Lyons) Symons (sectie *Palustria*),
Moeraspaardebloem.

Genetische en cytologische onderzoekingen, eerst vooral in de noordelijke landen, maar later ook elders, hebben duidelijk gemaakt dat men verplicht was een groot aantal nieuwe

T. tortilobum Florstr. (sectie *Erythrosperma* Dahlst.), Karaktersoort van zandgronden.

taxa te beschrijven. Of men deze taxa nu soorten wil noemen of bij voorbeeld microsoorten is een punt van minder belang, dat wij hier buiten beschouwing laten.

Het voortplantings-probleem bij de paardebloem is in een groot aantal gevallen gecompliceerd. Een deel der soorten is apomictisch, dat wil zeggen dat daarbij de vruchtvorming niet op de normale seksuele wijze plaats vindt, maar – kort gezegd – door een soort vegetatief proces, dat voor identiteit met de ‘vrucht’-leverende plant zorg draagt.

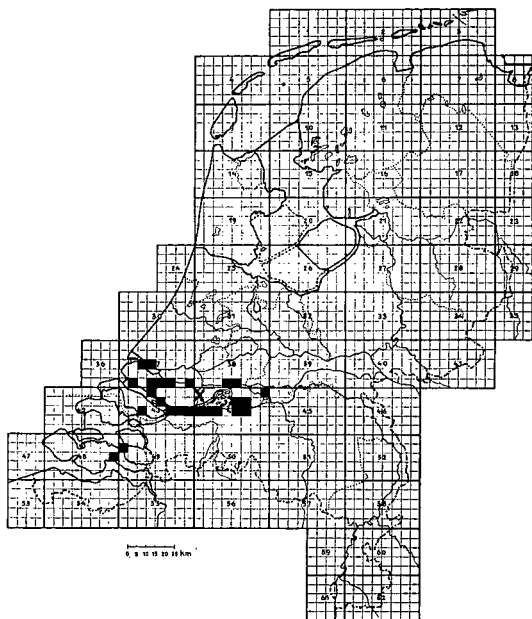
Zeker voor noordelijk en westelijk Europa zijn de *Vulgaria*-paardebloemen apomictisch op één of een paar uitzonderingen na, die echter voor Nederland nog niet zijn geconstateerd.

Wat het chromosomen-aantal betreft betekent het dat diploïde seksuele *Taraxacum*-soorten (2n

= 16) daar hoge uitzondering zijn. Triploïd (en zeker apomictisch) zijn de meeste soorten uit dit deel van Europa, polyploïd een aantal andere.

Afwijkingen, die optreden in dit proces van vruchtvorming kunnen de oorzaak zijn van nieuwe vormen. Dit is belangrijk voor een geslacht dat zich nog in volle evolutie bevindt. Wij kunnen daarbij getuige zijn, maar het is dan nodig de vormen te kunnen herkennen. Voor de *Vulgaria*, zelfs in een relatief klein gebied als Nederland, is dit al een zware opgave.

Zeker een groot deel der *Vulgaria* uit het N.W. van Europa zal na de laatste ijstijd zijn ontstaan. Veel daarvan zijn kennelijk nog een areaal aan het opbouwen, andere hebben door een of andere oecologische factor een areaalbegrenzing verkregen. Studie van deze arealen

Verspreidingskaartje van *Taraxacum multicolorans*

brengt belangwekkende problemen naar voren. Veel voor Nederland karakteristieke soorten hebben een areaal dat het geheel of een deel van subatlantisch Europa beslaat; het strekt zich ongeveer uit van zuidelijk Scandinavië tot het zuiden van Engeland en het noordwesten van Frankrijk. Vele andere arealen beslaan slechts een deel van dit gebied. Een kaartje van *Taraxacum multicolorans* Hgds., v. S. de Zb. geeft hiervan een beeld.

Tenslotte nog een paar raadgevingen aan verzamelaars ten behoeve van een herbarium. Het verzamelen dient in de normale bloeiperiode (half april-half mei) te geschieden. Er moet voldoende materiaal verzameld worden met jongere en oudere bladen aan één plant.

Vóór het drogen moet de kleur van bladsteel en hoofdnerf aangetekend worden. Het drogen moet in vlot tempo geschieden, maar niet bij te hoge temperatuur. De bladen moeten zodanig goed gelegd worden, dat hun vorm behoorlijk uitkomt.

De stand van de buitenste omwindelblaadjes (bijv. aanliggend, teruggekromd, e.d.) vóór het drogen kan van belang zijn. Rijpe vruchten zijn van belang, maar veelal zijn deze in de verzamelperiode nog niet aanwezig.

Adres van de schrijver:
prof. dr. ir. J. L. van Soest,

tekeningen door J. M. L. van Soest-Wijtman †

LITERATUUR

Hagendijk, Van Soest, Zevenbergen, 1975: Flora Neerlandica IV, 9; *Taraxacum*, dl. 1.

Richards, A. J., 1972: The *Taraxacum* Flora of the British Isles. Watsonia, suppl. to vol. 9. (141 pag. 4A; £ 2.30)

Boekhandel ARCHITECTURA + NATURA

Leliegracht 44, 1015 DH AMSTERDAM
(bij de Westertoren)

Tel. 020-236186 (maandags gesloten; event. tel. 020-995444)

Wij hebben in voorraad

een prachtige serie Naturwunder met bijbehorende wandelgidsjes:

NATURWUNDER SCHWEIZ	f 64,50
NATURWUNDER BADEN-WUERTTEMBERG	f 79,50
NATURWUNDER BAYERN	f 79,50
NATURWUNDER HESSEN	f 85,50
NATURWUNDER OESTERREICH	f 79,50
DER SCHWEIZERISCHE NATIONALPARK	f 57,50

Eén van de vele nieuwe interessante titels is:

GESCHÜTZTE PFLANZEN IM RHEINLAND – W. Meyer en W. Schumacher f 27,50

KOMT U ZELF EENS KIJKEN!

Vele honderden titels op natuurhistorisch gebied VOORRADIG.

Prijzen vrijblijvend; levering op NBB-voorwaarden.